

از دانشمند فیزیک پلاσμα

تامرد جنگ‌های نامنظم

حسام آبنوس
دبیر قفسه

🔗 سال‌ها از آرام گرفتن چمران می‌گذرد. روزهای تکاپو و از پشت صخره‌ای پشت صخره دیگر پریدن و پناه گرفتن و روزهای جنگ‌های سرنوشت‌ساز پایان یافته‌اند و دیگر خبری از مرد جنگ‌های نامنظم، مرد فیزیک پلاσμα، مرد گفت‌وگوهای دیپلماتیک، عارف واصل، انقلابی اصیل و... نیست.

۳۱ خرداد مصادف است با سالروز شهادت دکتر مصطفی چمران، مردی که زندگی پر فراز و نشیبی داشته و زندگی‌اش سراسر شیدایی و دلدادگی است.

شهید دکتر مصطفی چمران از جمله چهره‌های درخشانی است که مانند ستاره‌ای دنباله‌دار در آسمان تاریخ ایران ناگهان درخشیدن گرفت و خاموش شد، اما دنباله‌های او همچنان در آسمان تاریخ این کشور به چشم می‌آید؛ با این حال این چهره با تمام بزرگی که دارد، ناشناخته مانده و آن‌طور که باید معرفی نشده است.

در خاطرم هست که فیلم «چ» ساخته ابراهیم حاتمی کیا را در جشنواره فیلم فجر سال ۹۲ دیدم و به شدت از این فیلم لذت بردم. حاتمی‌کیا در این فیلم چهل و هشت ساعت از زندگی شهید چمران در شهر پاوه را روایت کرده، اما سعی کرده طوری روایت کند که به همه ابعاد زندگی آقا مصطفی چمران پرداخته باشد.

بعد از این فیلم، کتاب «مرد رویاها» اثر سید مهدی شجاعی را خواندم. کتابی که در واقع یک فیلمنامه مربوط به دورانی است که چمران در آمریکا، مصر و لبنان به سر می‌برده است.

خواندن این کتاب و همزمانی آن با تماشای فیلم «چ» حاتمی‌کیا و بازی به یاد ماندنی فریبرز عرب‌نیا در نقش مصطفی چمران موجب شد تمام دیالوگ‌هایی را که در کتاب از زبان چمران بیان شده با صدای عرب‌نیا بخوانم و همین مسأله موجب حک شدن این کتاب در ذهنم شود.

مرد رویاها در کنار یک روایت ساده و روان، تصویری از چمران چریک را در کنار چمران خدا نشان می‌دهد و خواننده را با زوایای شخصیت این مجاهد و مبارز خستگی‌ناپذیر روبه‌رو می‌کند هر چند این کتاب تنها بخشی از خطوط چهره چمران را ترسیم کرده است.

همان‌طور که گفتم چمران آن‌طور که باید شناسانده نشده، ولی حالا که از کتاب مرد رویاهای سیدمهدی شجاعی اسم آورده شده بد نیست کتاب «نیمه پنهان ماه» را - چمران به روایت همسر شهید که انتشارات روایت فتح منتشر کرده و سُبُک و جمع‌و‌جور است - نیز از دست ندهید. خاطرات ناب‌ی از چمران که همسر لبنانی‌اش بازگو کرده و توانسته این کتاب را جاودانه کند. 🔗

شهید چمران را درست بشناسیم

معالم متعهد، جنگجوی پرهیزکار

مواضعی را می‌گرفته که گاهی نظرات از تعقل و تعمق بی‌بهره بودند و به دلیل شور انقلابی کمتر در آنها راهبرد و نظر مبنایی دیده می‌شده است.

در بخش نیایش نیز خواننده تصویری از دکتر مصطفی چمران می‌بیند که گویی عارفی واصل در مسیر تقرب به بارگاه باریتعالی در حال مناجات کردن است. باورپذیر نیست که این نیایش‌ها را به مرد جنگ‌های نامنظم نسبت دهیم، زیرا لطافت و زاویه نگاه چمران به قدری بدیع است که خواننده‌ای که این فرمانده روزهای نبرد را نشناسد باور نخواهد کرد. در این فصل خواننده عباراتی را می‌خواند که موجب حیرت است. یکی از این نیایش‌ها بنا به ادعایی که در پاورقی کتاب آمده آخرین دست‌نوشته شهید چمران پیش از شهادت است.

چمران، از سویی با موقعیت‌های اجتماعی و سیاسی ایران و جهان آشنا بود و در هر موقعیتی می‌دانست چه باید بکند و از سویی در رابطه با خدا، چنان به ریسمان توکل و عشق او جنگ زده بود و با او چنان پیمانی داشت که لحظه لحظه‌های عمرش شاهد این پیوند ناگسستنی بود.

این کتاب که حجم زیادی ندارد خواننده را در نشست کوتاهی با دریای بیکران معرفت راوی آن روبه‌رو می‌کند. دریایی که در آن خواننده خود را بی‌پرده در برابر مناجات یک مبارز می‌بیند و این موضوعی است که در کتاب‌های دیگر کمتر به چشم می‌آید، به همین خاطر «بینش و نیایش» می‌تواند کتاب خوبی برای آغاز یک دوره مطالعاتی با محوریت چمران باشد، زیرا تصویری در ذهن خواننده حک می‌کند که می‌تواند در باقی مسیر تمام مواضع و روایت‌های موجود درباره این شهید را توجیه کند و از آن دریچه به چمران بنگرد. کتاب بینش و نیایش که انتشارات دفتر نشر فرهنگ اسلامی آن را تاکنون چند بار تجدید چاپ کرده، بر آن است که شخصیت شهید دکتر مصطفی چمران را از این دو بُعد، مورد کنکاش و بررسی قرار دهد. ابعادی که مورد غفلت بوده و زندگی این شهید را در پرتو این دو کتاب می‌توان به تماشا نشست. ابعادی که نه نشان داده شده و نه به فرض نشان داده شدن به چشم آمده است.

پی‌نوشت‌ها: ۱ و ۲ - اشاره به توصیف امام خمینی(ره) در پیام تسلیت به مناسبت شهادت شهید چمران دارد. 🔗

🔗 حقیقتا چمران کیست؟ این سؤالی است که با گذشت ۳۵ سال از شهادت این انسان بزرگ همچنان جواب دادن به آن دشوار است، دشوار از آن جهت که چمران انسانی یک بُعدی نبود و در ابعاد مختلفی حرف برای گفتن داشت. انسانی که امروز در سی و هشتمین سالگرد شهادتش هنوز ناشناس است. ناشناس از این جهت که حقش بیش از این‌هاست و کسی او را نمی‌شناسد. این حرف هم ادعا نیست و با یک مرور در اطراف خود می‌توانیم آن را ثابت کنیم!

طی این سال‌ها کتاب‌های مختلفی درباره چمران منتشر شده و هرکدام بخشی از شخصیت او را نشان می‌دهد. کتاب‌هایی که برای مخاطبان گوناگون نوشته شده و می‌تواند هرکسی را به سمت خود جذب کند تا بایی باشد برای عمیق شدن در شخصیت این چهره تاریخ معاصر. از عاشقانه‌ها تا روایت‌هایی از حضور او در لبنان و آمریکا! کتاب «بینش و نیایش» یکی از کتاب‌هایی است که دو چهره متفاوت از شهید دکتر مصطفی چمران را به خواننده یا بهتر است گفته شود به آلهایی که می‌خواهند چمران را بهتر بشناسند، نشان می‌دهد. این کتاب از دو بخش «بینش» که شامل سخنرانی‌های این معلم متعهد^(۱) و «نیایش» که نیایش‌های دستنویس این جنگجوی پرهیزکار^(۲) است، تشکیل شده و همین سبب می‌شود خواننده با دو وجه از اندیشه شهید چمران روبه‌رو شود.

«ما مخالف استفاده از تناقضات ابر قدرت‌ها نیستیم. ولی معتقدیم تا وقتی که ما استقلال ذاتی و خود کفایی خود را تأمین نکنیم، باز یچه قدرت‌های خارجی و سیاست‌های شوم استعماری باقی خواهیم ماند». این برشی از بخش بینش این کتاب است که می‌بینیم این شهید چگونه بر آلهایی که دم از سازش با ابرقدرت‌ها می‌زنند می‌تازد و آنها را سرزنش می‌کند و توجه‌ها را به سوی رشد و پیشرفت داخلی جلب می‌کند و پاسخی است بر بسیاری از اما و اگرهای این روزها که اگر شهدا در روزگار کنونی بودند چه موضعی اتخاذ می‌کردند که با خواندن بخش «بینش» می‌توان از مواضع روشن‌گرانه این یار صدیق امام(ره) و انقلاب مطلع شد. موضعی که در اثر گذر زمان صداقت و راستی آنها بیشتر به چشم می‌آید به خصوص این‌که چمران در شرایطی چنین

این کتاب از دو بخش «بینش» که شامل سخنرانی‌های این معلم متعهد و «نیایش» که نیایش‌های دستنویس این جنگجوی پرهیزکار است، تشکیل شده و همین سبب می‌شود خواننده با دو وجه از اندیشه شهید چمران روبه‌رو شود